

Rahoitusmarkkinat ja kriisit

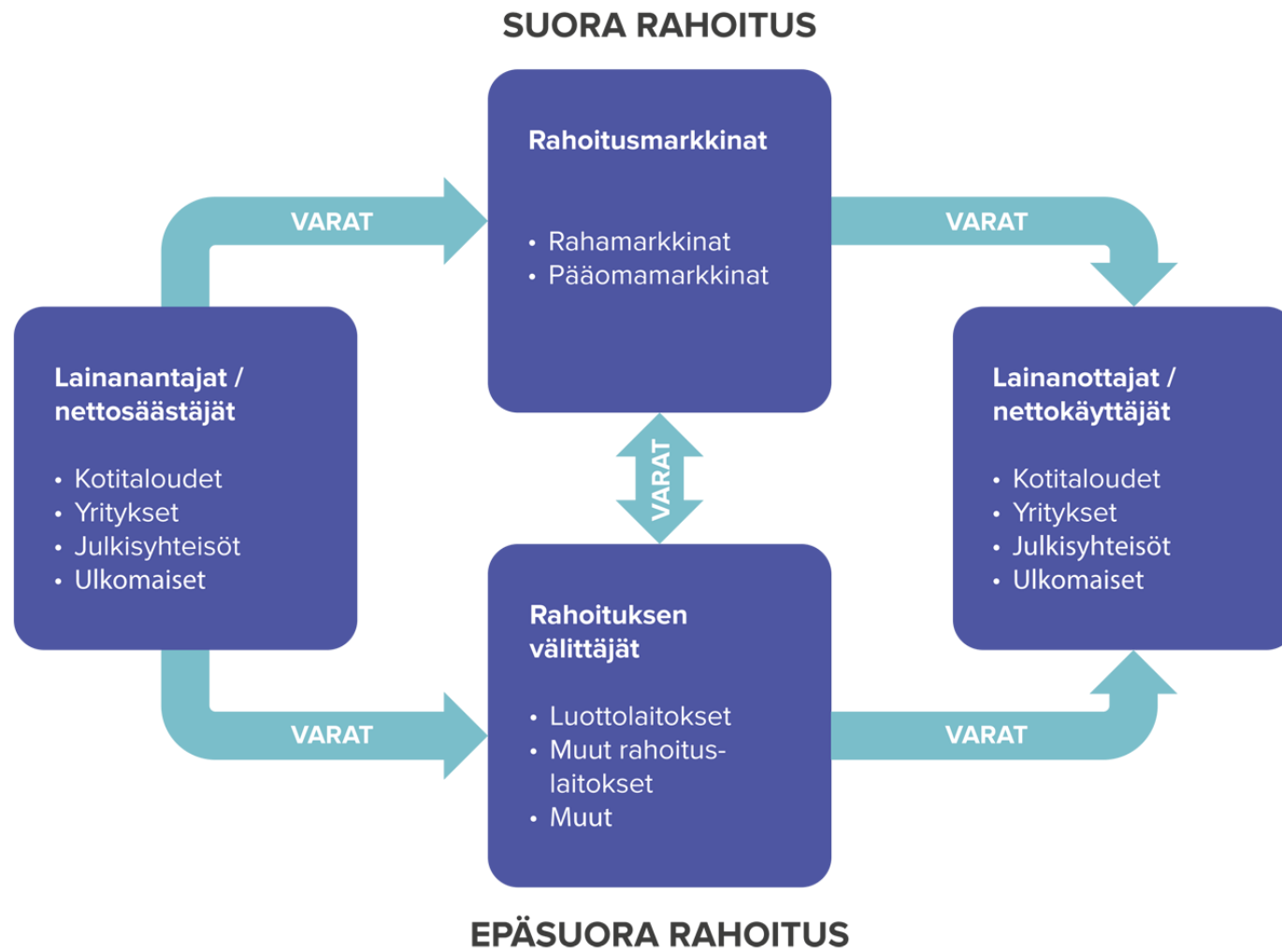
Kuusankosken lukio/Parkkonen

Rahoitusmarkkinat

Rahoitusmarkkinoilta haetaan rahoitusta

Rahoitusta välittävät:

- Talletuspankit
 - Ottolainaus = pankki ottaa vastaa talletuksia, maksaa korkoa
 - Antolainaus = pankki antaa lainoja, saa korkoa
 - Talletussuoja 100 000€
 - Sijoitusinstrumentit
 - Sijoitusrahastot
 - Monet pankit ovat nykyisin kansainvälisiä finanssikonserneja
- Vakuutuslaitokset

Rahoitusmarkkinat koostuvat:

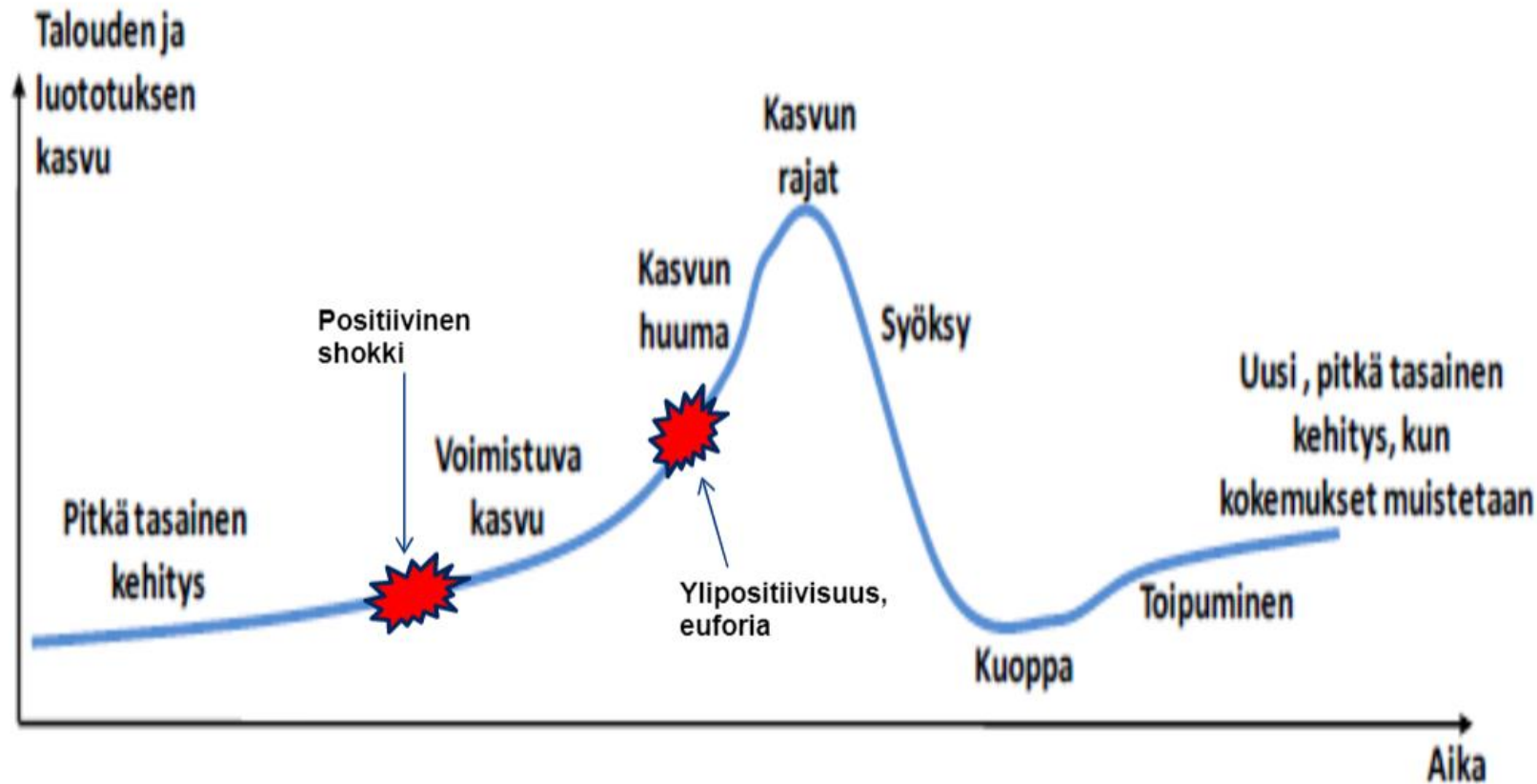
-RAHAMARKKINAT (max. 1v lainat)

- valtio, kunnat, pankit, yritykset hankkivat rahoitusta lyhytaikaiseen tarpeeseen
- velkakirjat (haltijavelkakirjat)
- jälkimarkkinakelpoisia

PÄÄOMAMARKKINAT (yli 1v)

- A) Oma pääoma
 - Yritys hakee rahoitusta
 - Osakeanti (rahaa ei tarvitse maksaa takaisin)
 - Jälkimarkkinat pörssissä
- B) Vieras pääoma
 - Lainataan rahaa eli raha maksetaan takaisin, pankit välittävät
 - Pankkilainat
 - Joukkovelkakirjat -> jälkimarkkinakelpoisia velkapapereita
 - Valtion obligaatiot
 - Yritysten joukkolainat eli debentuurit

Pankkikriisin tunnusmerkit

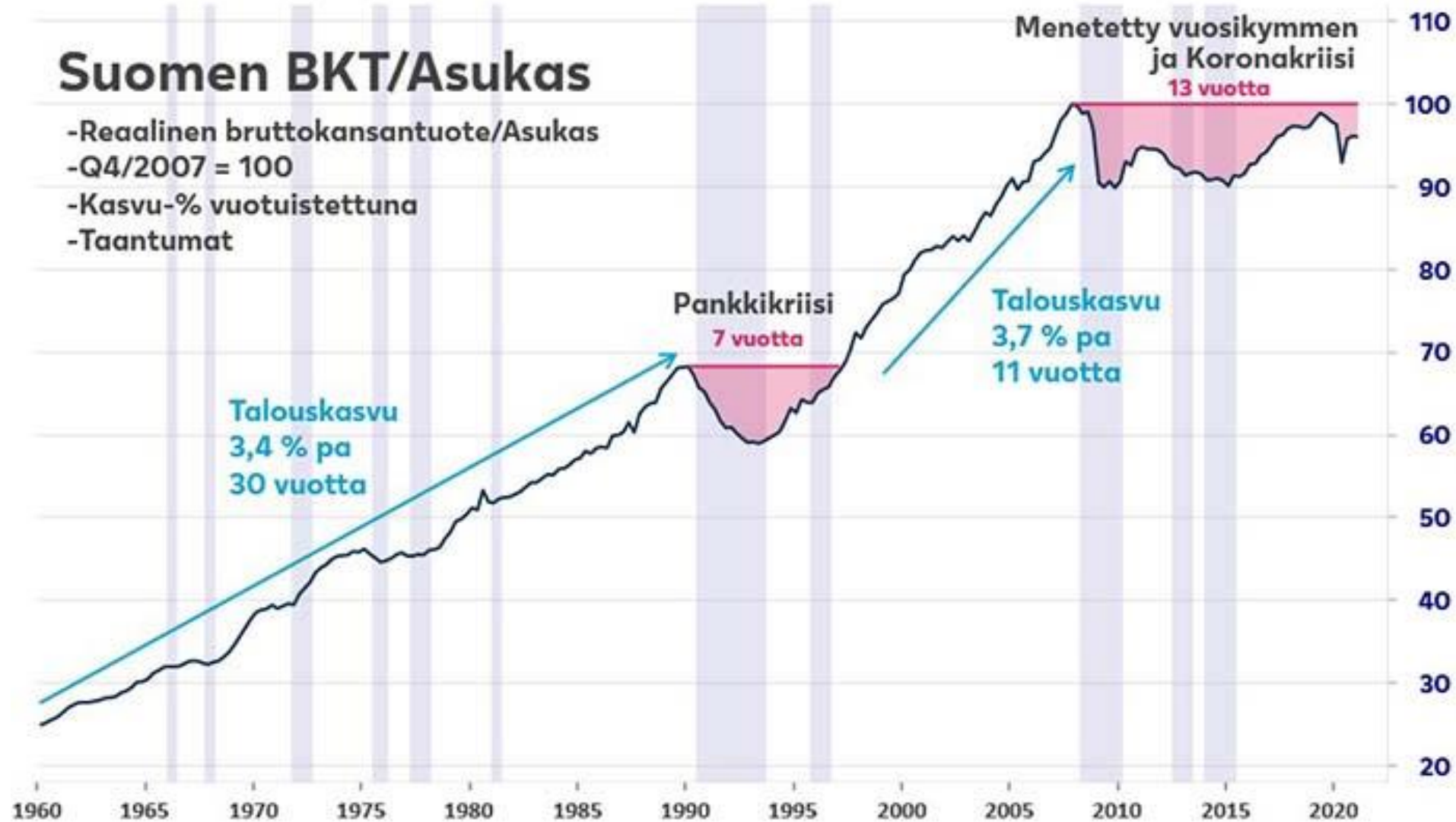

Ks. esim. Adrian Buckley: "Financial Crisis – Causes, Context and Consequences" (2009) perustuen Vines ja Kindleberger & Minsky

- Taloustilanne valoisa
- Toimeliaisuus kasvaa
- Pitkä nousukausi sokaisee rahoitusmarkkinoiden toimijat
- Luotonanto kasvaa, luottoriskit kasvavat
- Varallisuushinnat nousevat (kiinteistöt)
- Kasvun rajat tulevat vastaan, jotkut vetäytyvät -> syöksy -> varallisuushintojen lasku
- Paniikkivaihe
- Viranomaisratkaisut ja normaalitilan paluu

Suomen BKT/Asukas

- Reaalinen bruttokansantuote/Asukas
- Q4/2007 = 100
- Kasvu-% vuotuistettuna
- Taantumat

Lähde: LähiTapiola Varainhoito Oy, Macrobond, Tilastokeskus

Pankkikriisin tunnusmerkkejä:

**Rahoitusmarkkinoiden kriisit tyypillisiä
kapitalistiselle järjestelmälle**

Edeltäviä piirteitä:

Velkaantuminen

Varallisuushintakuplat (asuntojen hinnat, osakkeet)

Nousukauden yleinen kulutusjuhla.

Pankkien liiallinen luotonanto ja turvautuminen
lyhytaikaiseen rahoitukseen.

Harjoitus:

Laadi "sarjakuva" tai "tarina",
josta tulee ilmi kotitalouden
näkökulmasta pankkikriisi.

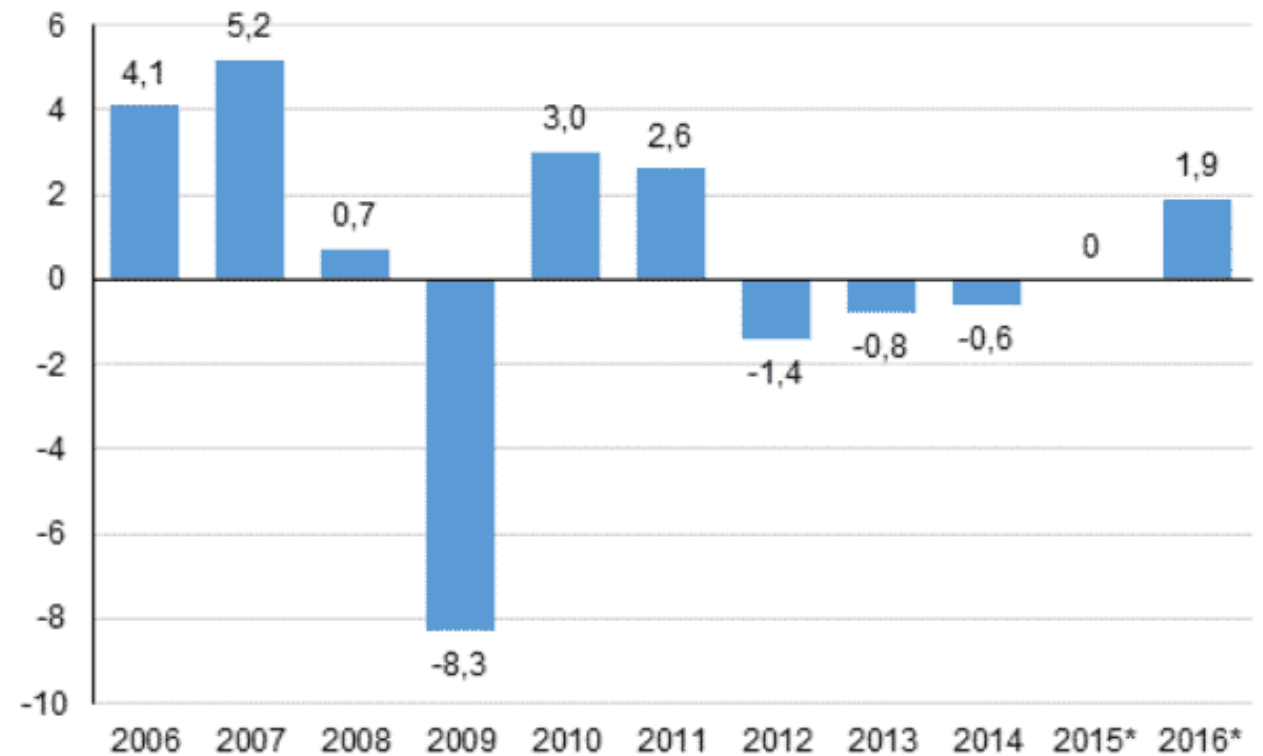
Tee työ pienessä ryhmässä.

Aikaa 15min.

Finanssikriisi

- Tilastokeskuksen mukaan Suomen **bruttokansantuote romahti vuonna 2009 peräti 8,3 prosenttia**.
- Sen jälkeen on talous ollut kasvussa useina vuosina ja aivan viime aikoina talouskasvu on kiihtynyt odotettua korkeammaksi.

Mistä johtui?

Vuonna **2008** maailman rahoitusmarkkinoiden perusta uhkasi romahtaa.

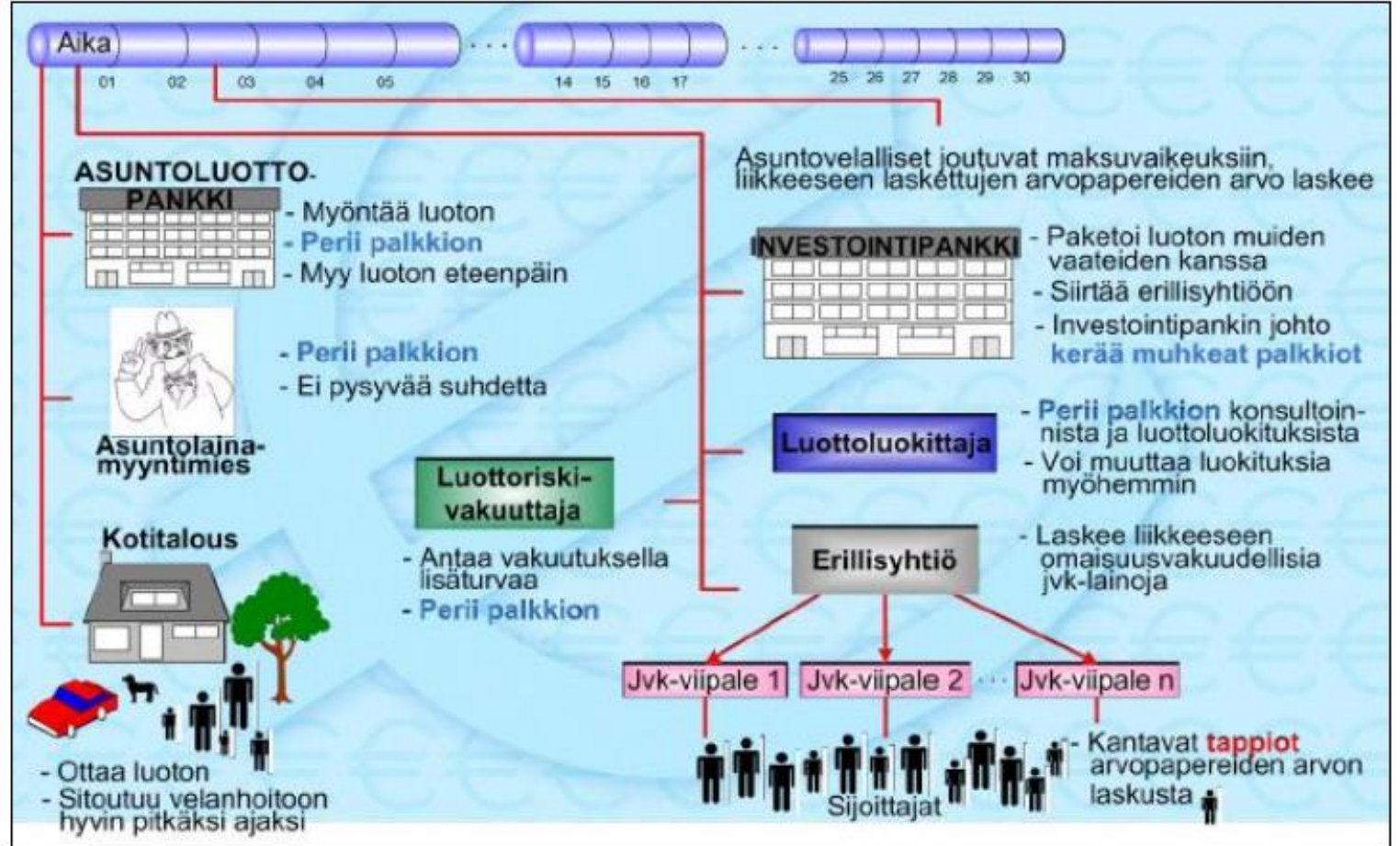
>>maailmanlaajuinen lama

Subprime-lainat: helppoja saada, korko nopeasti lähes 20%, **asiakkaat eivät ymmärtäneet lainaehtoja**, uskoivat hintojen nousuun. **Asuntojen kysyntä kasvoi**. Hinnat nousivat. **ASUNTOKUPLA SYNTYI!**

Asuntojen hinnat arvoon nähden liian suuria, ihmisillä valtavat määrät asuntolainoja.

Asuntolainoista kansainvälisiä sijoitustuotteita. Olivat riskipitoisia, silti **hyvä luottoluokitus**.

Kansainvälisten velkakirjamarkkinoiden kasvu.

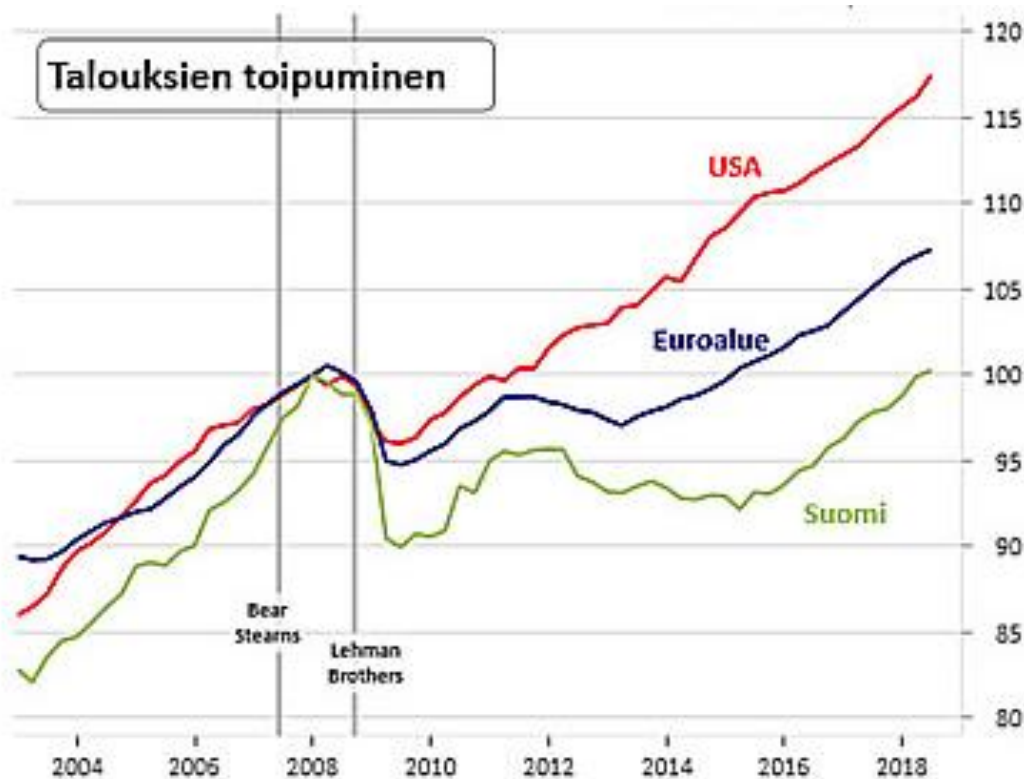

Kuvio 3: Luo ja hajauta - malli sekä sen kannustinjärjestelmä (Suomen Pankki 2009).

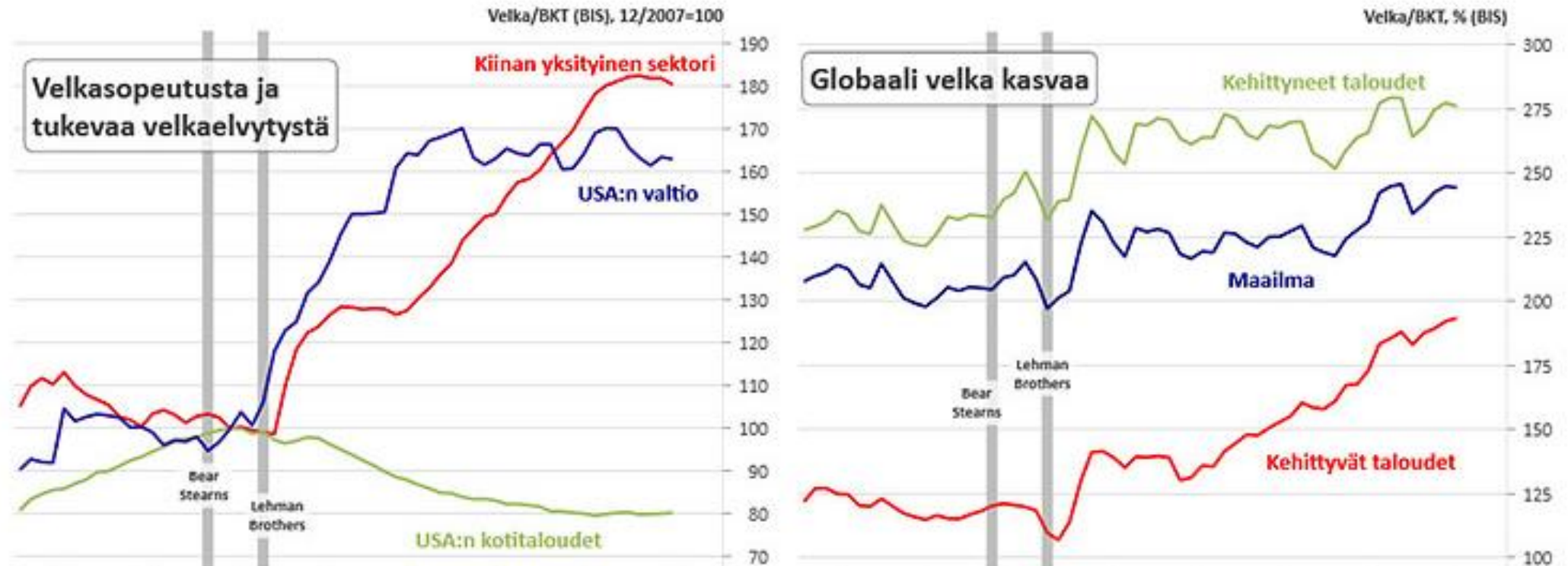
->>Asuntokupla puhkesi, hinnat laskuun, ihmiset eivät kyenneet maksamaan lainoja, asunnot pankkien haltuun, luottotappiot, konkurssseja.

Miten levisi?

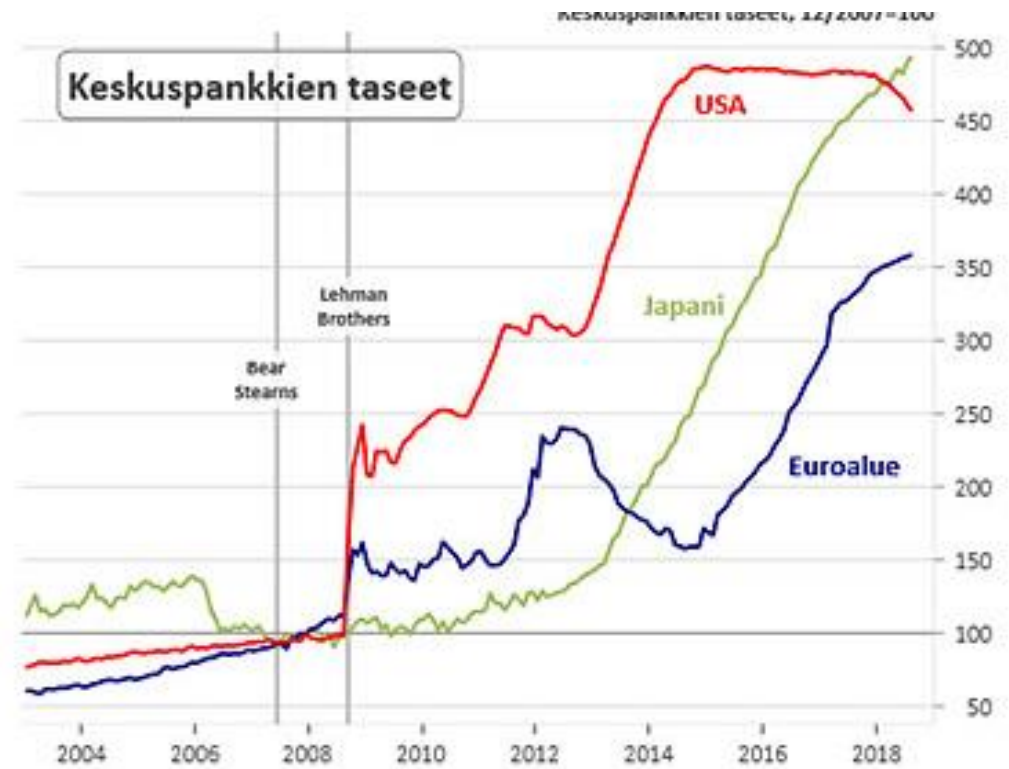
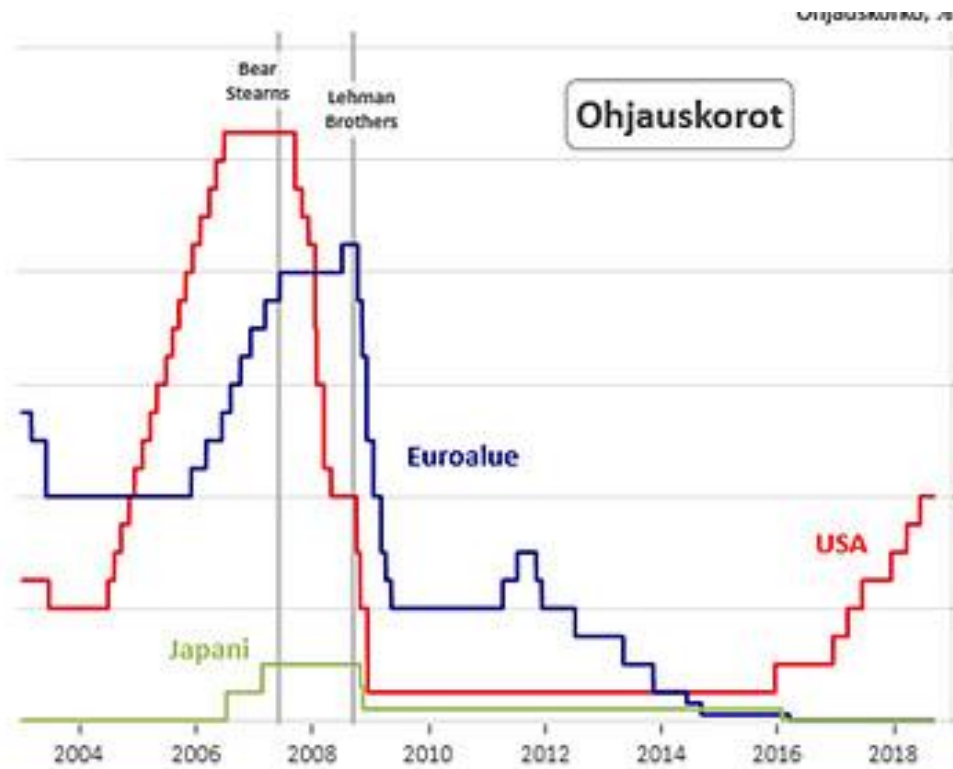
- Subprime-lainoja löytyi satoja miljardeja Yhdysvaltoihin sijoittaneiden pankkien ja rahastojen sijoitussalkuista kansainvälisesti.
- Pankkien välinen epäluulo >> luottamuskriisi ja luottolama > pankkien välisen rahoituksen ongelmat
- Korkotaso alkoi nousta.
- Maailmantalous ylikuumeni 2008 alkuvuodesta. Raaka-aineiden, erityisesti öljyn hinta nousi.
- Kuluttajien luottamus talouteensa romahti>>>kulutus romahti.
- Keskuspankkien tukitoimet -> pankkituet, korkotason lasku, arvopaperikauppa.
 - Euroopan, Yhdysvaltojen ja Kiinan keskuspankkien yhteiset tukitoimet – ohjauskoron lasku yhtä aikaa – vastaavaa ei ole koskaan tehty aiemmin!
 - Valtioiden sitoutuivat tukemaan pankkeja veronmaksajien rahoilla.
 - Valtioiden laajat elvytyspaketit ja velkaelvytys.
 - Pelkona yrityskonkurssit ja työttömyyden kasvu.
- Riskinä koko maailmantalouden romahdus.

- **Kuva 1.** Taloudet ovat toipuneet vaihtelevalla menestyksellä taantumasta. Kriisiä edeltävän huippu saavutettiin USA:ssa neljässä vuodessa, eurokriisin riivaamalla euroalueella kahdeksassa vuodessa ja Suomessa viimein kymmenessä vuodessa. Velkasopeutus on hidastanut kriisin jälkeistä toipumista.
- USA:ssa asuntojen hinnat ovat saavuttaneet edellisen huipun. Osakkeet ovat olleet 9,5 vuoden nousuputkessa, jonka aikana hinnat ovat nousseet kaksinkertaiseksi verrattuna kriisiä edeltävään tasoon.

- **Kuva 2.** USA:n kotitaloudet ovat onnistuneesti keventäneet velkataakkaa. USA:n valtion velka kasvoi nopeasti ja on jäänyt korkealle tasolle. Kiinan vientivetoinen kasvumalli oli riippuvainen USA:n kysynnästä.
- Globaali velka on kasvanut finanssikriisin puhkeamisen jälkeen. Velkaa on siirtynyt taskusta toiseen, kun velkasopeuttajien vastapainoksi valtioilla on kriisin jäljiltä raskas velkataakka. Lisäksi kehittyvien talouksien velka on ollut tasaisessa nousussa.

- **Kuva 3.** Voimakasta rahapoliittista elvytystä voidaan pitkälti kiittää talouden ja markkinoiden onnistuneesta toipumisesta. Pankkeille tarjottiin hätärahoitusta pakkomyyntien ja jälleenrahoitusriskin torjumiseksi. Keskuspankit veivät reilussa vuodessa korot lähelle nollaa ja siirtyivät arvopaperiostoihin. Lisääntynyt raha alkoi kiertää rahoitusjärjestelmässä laskien edelleen korkoja ja nostaen varallisuusarvoja.

Osakemarkkinoiden kaksi vuosikymmentä

- IT-kupla ja finanssikriisi ovat vuosien 1999-2019 merkittävimmät markkinaromahdukset. Kaiken kaikkiaan ajanjaksolla yli 10 %:n korjausliikkeitä tai laskumarkkinoita on ollut yhdeksän kappaletta.

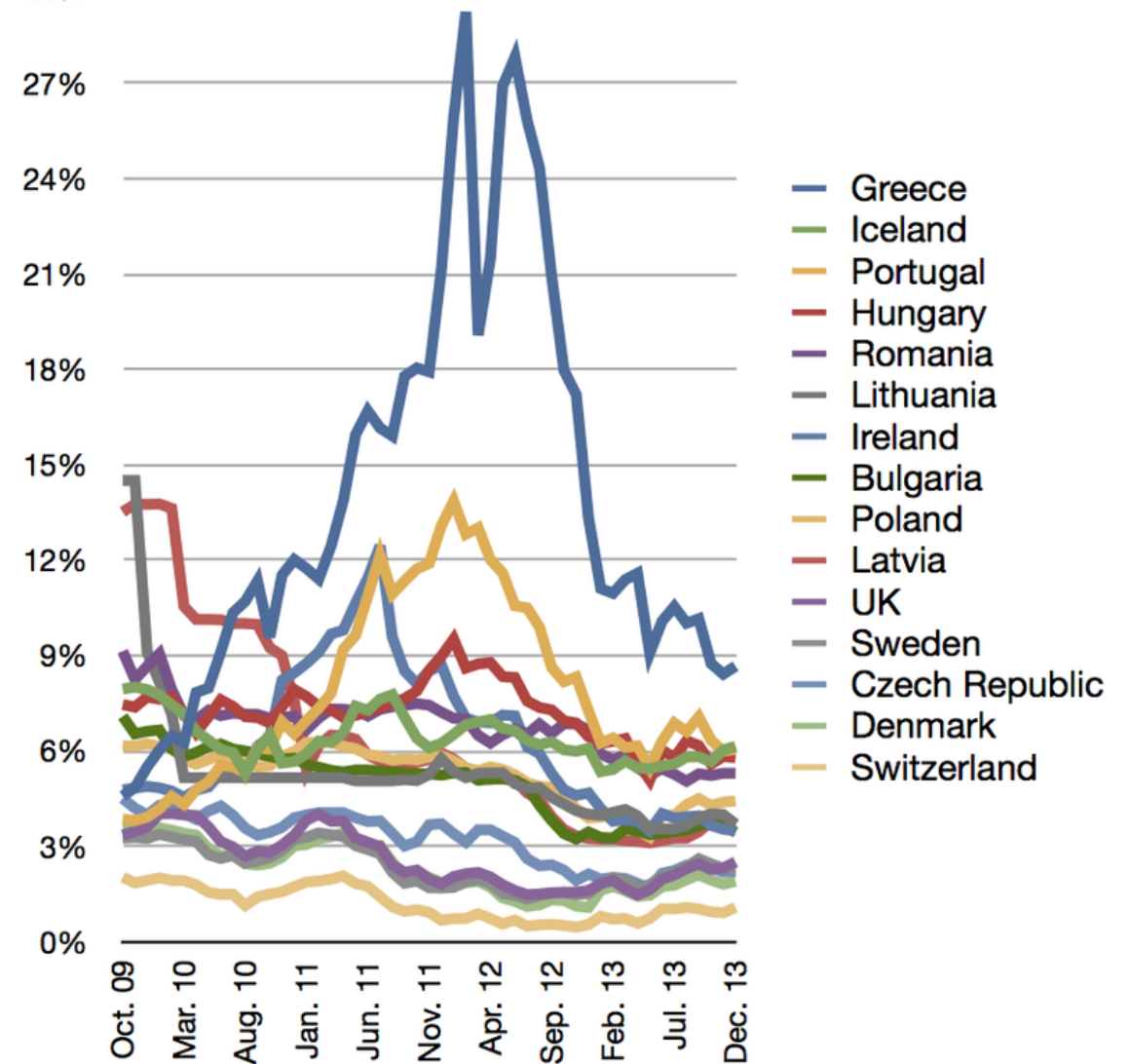

Harjoitus:

- Finanssikriisi: mitä, missä, milloin, miksi, ketkä, mitä seurasi?
- Käsitteet: finanssikriisi, rahoitusmarkkinakriisi, subprime-laina, asuntokupla, sijoituspaketti, luottoluokitusyhtiö, kansainväliset velkamarkkinat, luottotappio, pankkien luottamuskriisi, tukipaketit, pörssikurssit laskivat, koko maailmantalouden pelättiin romahtavan.
- Aikaa 20min.
- Laatikaa "podcast", "kirjoitettu tarina" tai "sarjakuva", jossa vastaatte ylhäällä oleviin kysymyksiin ja käytätte ohessa olevat käsitteet.
- Tiimityö

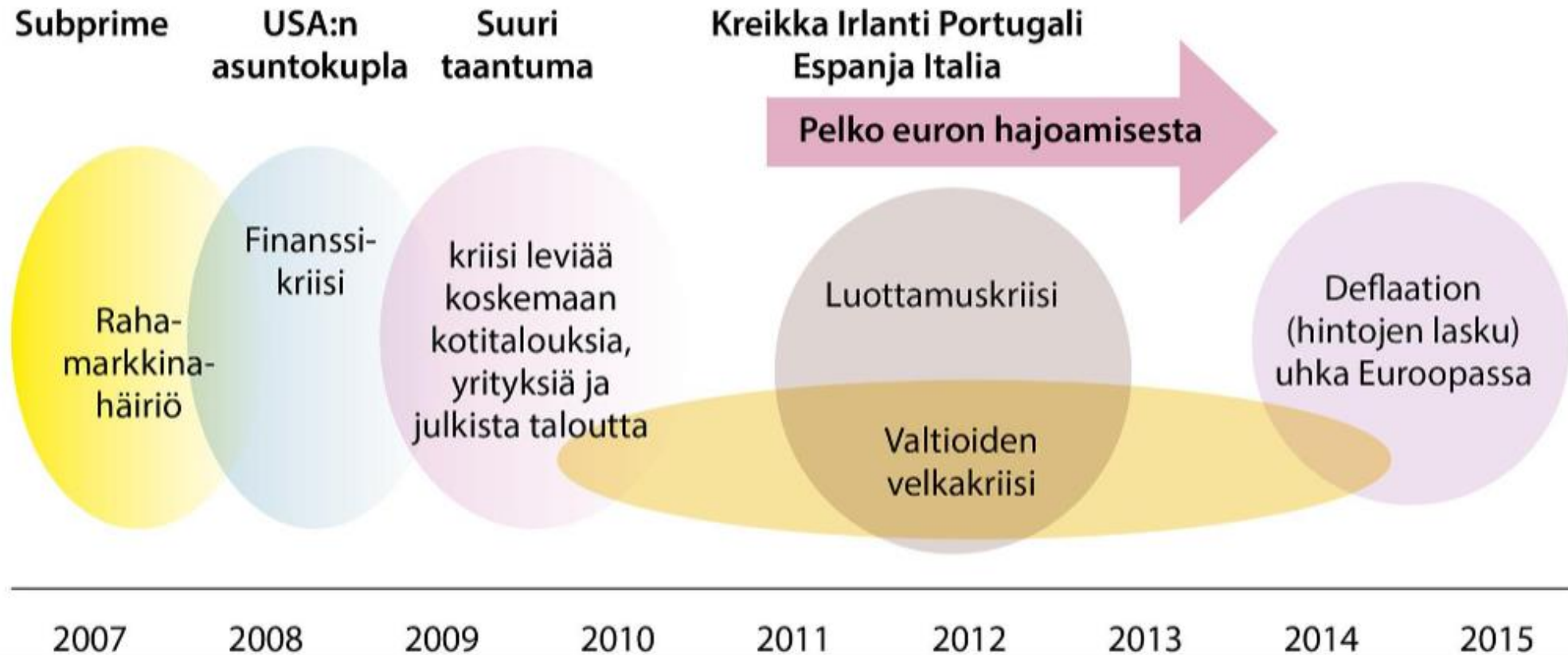
Euroopan velkakriisi

- Eurojärjestelmä luotiin 2000-luvun vaihteessa. Sen ansiosta korot Euroopassa lähtivät laskuun.
- Kreikka ja moni muu euromaa sai 2000-luvun alussa lainoja paljon matalammalla korolla kuin aikaisempina vuosina, ja ne käyttivät laajasti hyväkseen uutta tilannetta.
- Lainarahaa virtasi markkinoille erityisesti Saksasta, jolla oli ylijäämäinen vaihtotase.
- Halvalla rahalla rakennettiin julkista ja yksityistä taloutta.
- Nousukaudella ylivelkaantuminen ei haitannut.
- Finanssikriisi puhkaisi velalle rakennetun kuplan, pahiten Kreikassa, myös Irlanti, Italia, Portugali, Espanja.
- Maiden hallitukset eivät kyenneet ajoissa tekemään riittäviä sopeutustoimia (=menojen leikkaus, verojen nosto).

Talouskriisin vaiheet

TALOUSKRIISIN VAIHEET

Tehtäviä:

- Millä perusteilla ylivelkaantuneiden maiden ongelmat ovat myös suomalaisten ongelmia?
- Listaa keinoja, joilla velkamaita on yritetty auttaa?

- Miksi Kreikka ja moni muu euromaa ylivelkaantui ennen finanssikriisiä?

Kreikan lainat

Kreikan yli 300 miljardin euron veloista suurin osa on euroalueelta

Kreikan julkisen talouden velka **313 mrd. euroa**

ista eurovaltioiden ja Euroopan rahoitusvakausvälineen osuus

184 mrd e

Suomen laskennallinen takausvastuu

Euroopan rahoitusvakausväline **47 mrd. e** **131 mrd. e**

Yksityisten sijoittajien lainat **54**

Sijoittajien lainoissa on mukana Kreikan valtion lyhytaikaiset velkasitoumukset.

Suomen osuus: miljardi euroa

Eurovaltioiden antamat suorat lainat **53**

Suomen osuus: 0,1 miljardia euroa

21 Kansainvälisen valuuttarahaston IMF:n lainat

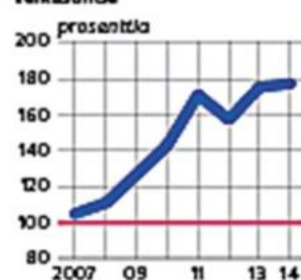
20 Euroopan keskuspankin markkinoilta ostamat Kreikan joukkolainat

Kreikan suurimmat lainat, mrd. e

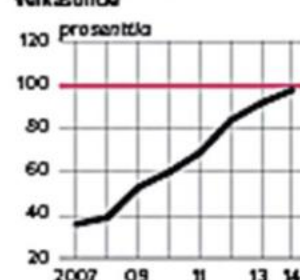
Euroopan rahoitusvakausväline (ERVV) on luxemburgilainen osakeyhtiö, jonka eurovaltiot omistavat. Se ottaa rahoitusmarkkinoilta lainaa eurovaltioiden takauksen turvin. Jos velallinen ei maksa lainojaan, eurovaltioiden takausvastuut toteutuvat.

Hätä-rahoitukseen turvautuneiden eurovaltioiden velkaantuminen

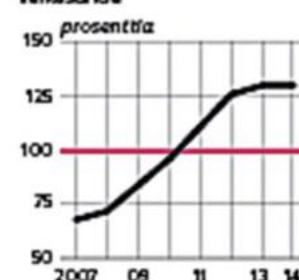
Kreikan julkisen talouden velkasuhde

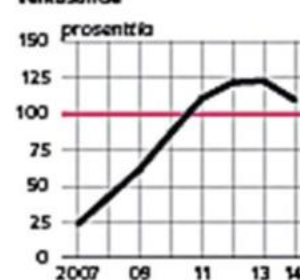
Espanjan julkisen talouden velkasuhde

Portugalin julkisen talouden velkasuhde

Irlannin julkisen talouden velkasuhde

Millä perusteilla ylivelkaantuneiden maiden ongelmat ovat myös suomalaisten ongelmia?

- EMU:n sääntöjen mukaan jokainen jäsenvaltio hoitaa itse taloutensa ja velkansa – bailout-sääntö -> hylättiin, koska Kreikan täydellinen romahdus haluttiin estää.
 - Globaalit sijoittajat:
 - ”euroalue = yhtenäinen kokonaisuus”.
 - Euromaan ongelma = kaikkien ongelma, sijoittajan luottamus euroalueeseen heikkenee. Voi heikentää maiden luottoluokituksia, nostaa korkoja.
 - Suomi osallistunut hätärahoitukseen ja taannut velkamaiden lainoja.
 - Suomen etu on, että maat pääsevät jaloilleen, eivätkä velkatakaukset lankea maksuun.
-

Millä keinoilla velkamaita on yritetty auttaa?

- Hätärahoitus (IMF, euromaat, EKP)
- Velkojen leikkaaminen
- Velkamaiden talouksien ohjaaminen kohti terveempää taloudenpitoa (neuvot)
- EKP on pitänyt ohjauskorot matalina ja ostanut velkamaiden ja muiden euromaiden velkakirjoja.
- Euroopan vakausmekanismi eli EVM takaamaan lainoja tai lainaamaan rahaa.
- Eu on perustanut rahaston tulevia kriisejä varten.
- Velkamaiden pankkien tuki (estetään konkurssit)
- Pankkiunioni (pankkien valvonnan tehostaminen)
- Pankkien yhteinen kriisirahasto

Miksi Kreikka ja
moni muu euromaa
ylivelkaantui ennen
finanssikriisiä?

- Saksan vaatimuksesta matala korkotaso euroalueella, houkutteli velkaantumaan.
- Toisaalta monen maan talous ”kuralla” jo ennen euroa (2001-2002)
- Kaunisteli talouslukuja/Kreikka
- Velkaantuminen ja alijäämäiset budjetit
- Ulkomaista velkaa
- Lainankorkojen nousu kestäättömäksi
- Kreikkaa ja muita maita ei uskallettu päästää konkurssiin.

Oliko Kreikan tukeminen tarpeen?

Kyllä (puolesta argumentteja)

- Estää koko Euroopan lamaa
- Kaveria on autettava
- Kreikka edelleen kiinnostava sijoituskohde
- Yhteiset säännöt
- Ei selviä yksin
- Estetään Kreikan (ja Euroopan) kaaos
- Ei selviä yksin
- Voi yrittää parantaa olojaan
- Voitetaan aikaa järjestelyjä varten
- Ei yksistään Kreikan vika

Ei (vastaan argumentteja)

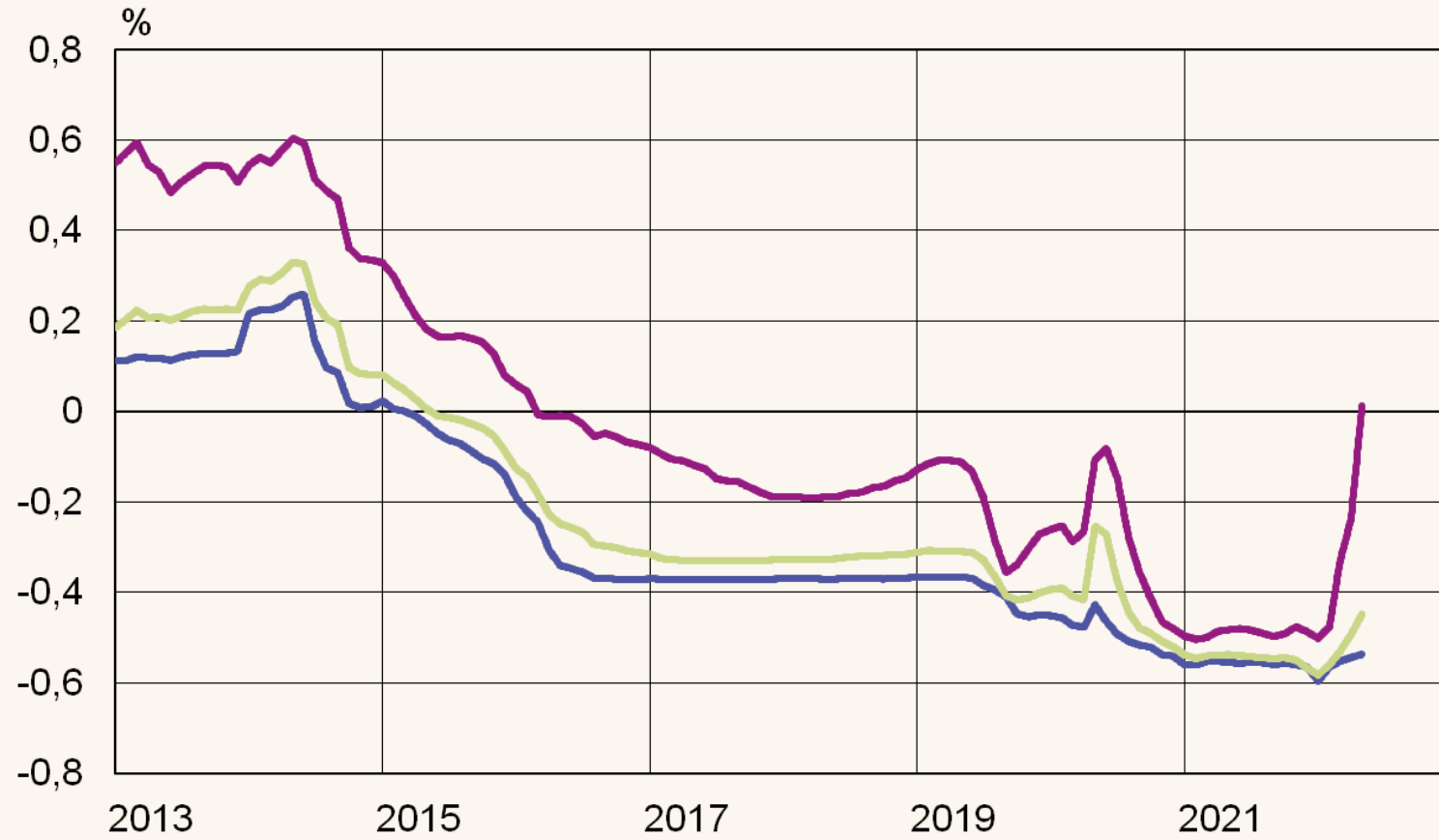
- Tuet olivat tukea Saksan ja Ranskan pankeille.
- Bailout-periaate (toisen velkoja ei makseta)
- Kreikka ei maksa takaisin.
- Uudistuksista haittaa.
- Raha kiertää kehää.
- Lainoittajille tappioita.
- Lisäävät kreikkalaisten kurjistumista.
- Raha ei mene annettuun tarkoitukseen.
- Kreikka itse syyllinen
- Kreikan taloudenpito on ollut holtitonta.

Seuraavat diat: teemaan
liittyviä kuvaajia.

Euribor-korot

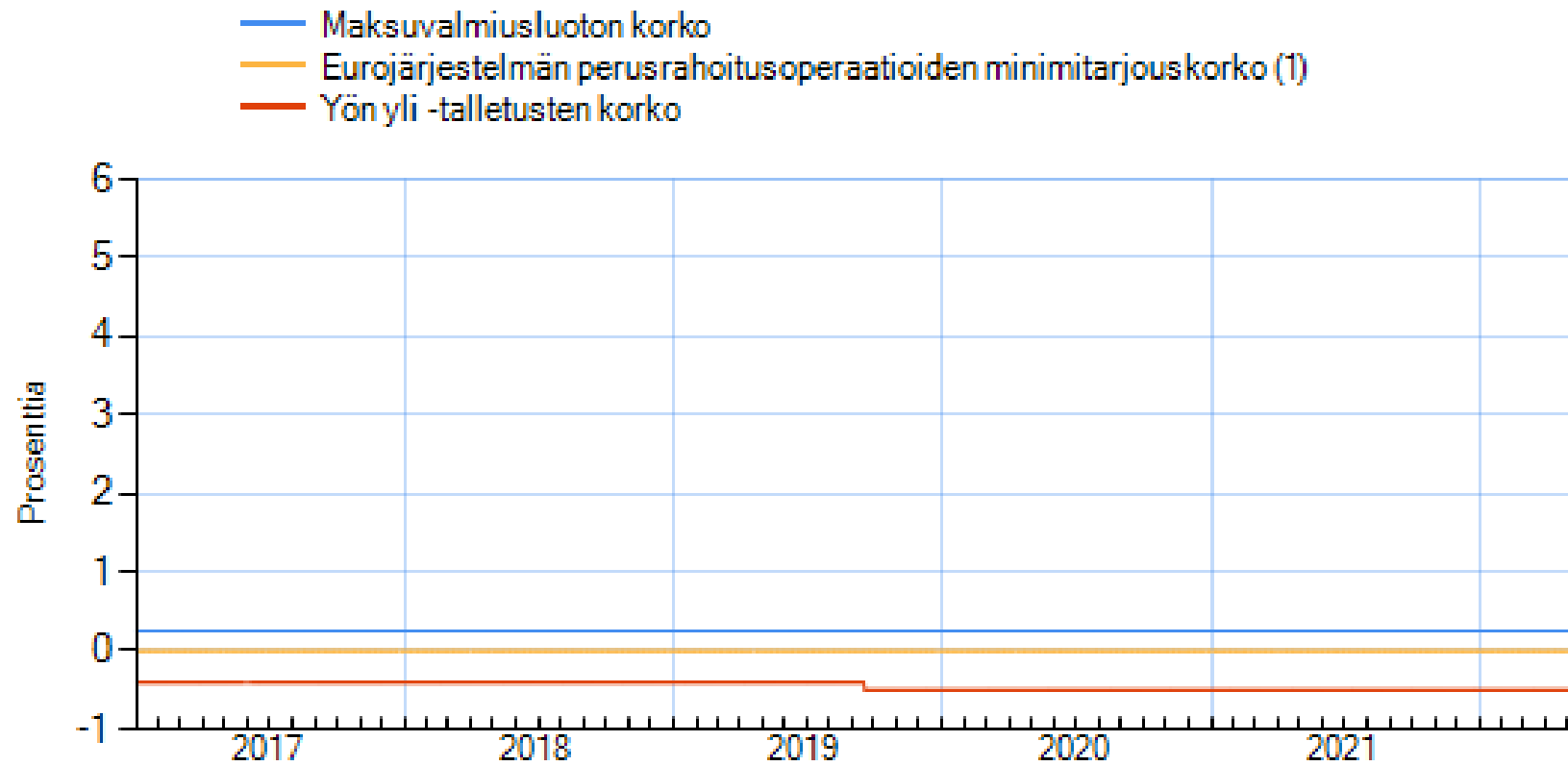
— 1 kk — 3 kk — 12 kk

Lähde: Reuters.

9.5.2022

Euroopan keskuspankin korot

Lähde: Euroopan keskuspankki

(1) EKP:n ohjauskorko

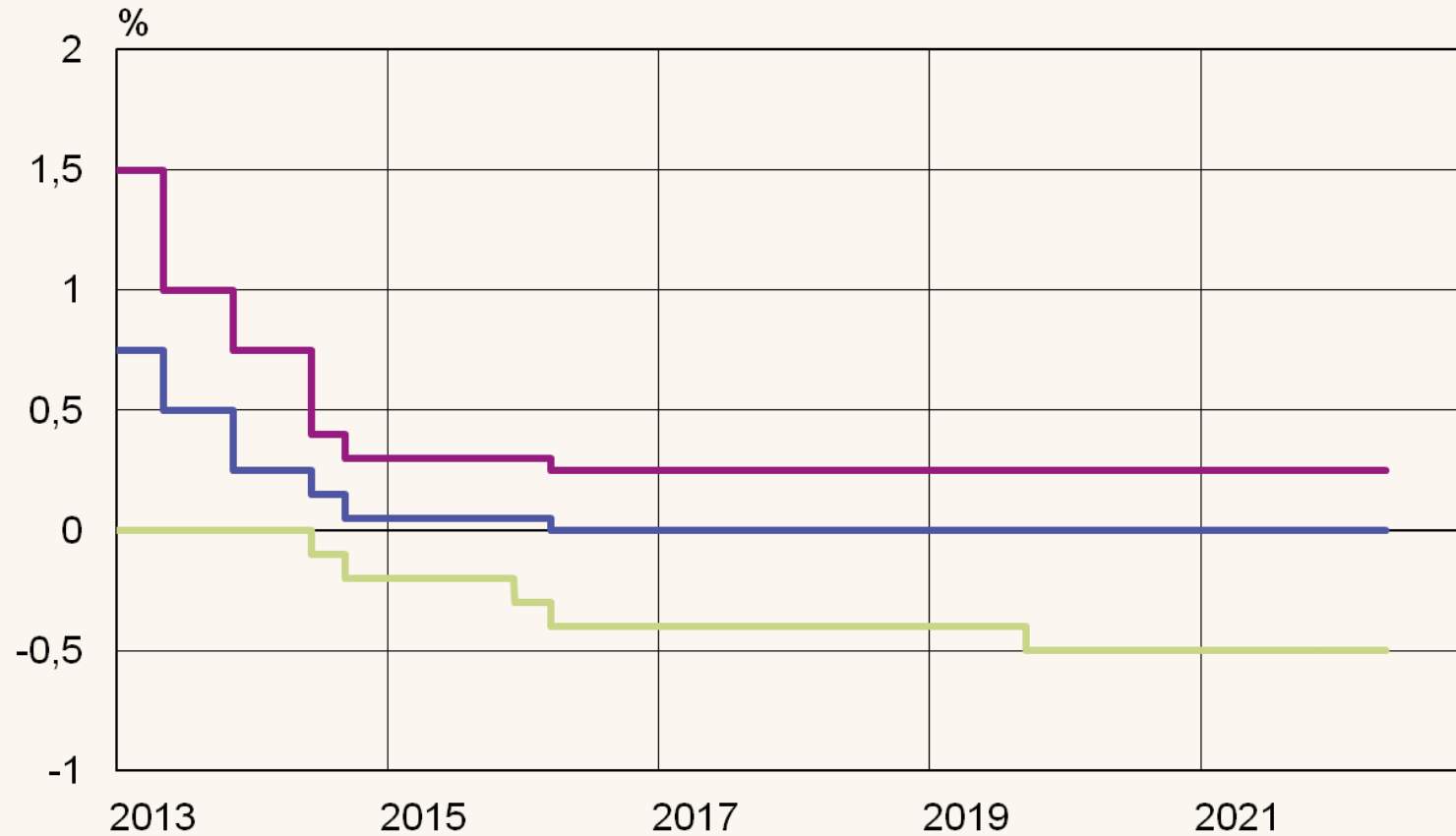
© Suomen Pankki

14.5.2022

Eurojärjestelmän korot

- EKPJ:n minimitarjouskorko
- EKPJ:n maksuvalmiusjärjestelmä, yötalletuksen korko
- EKPJ:n maksuvalmiusjärjestelmä, maksuvalmiusluoton korko

Lähde: Euroopan keskuspankki.

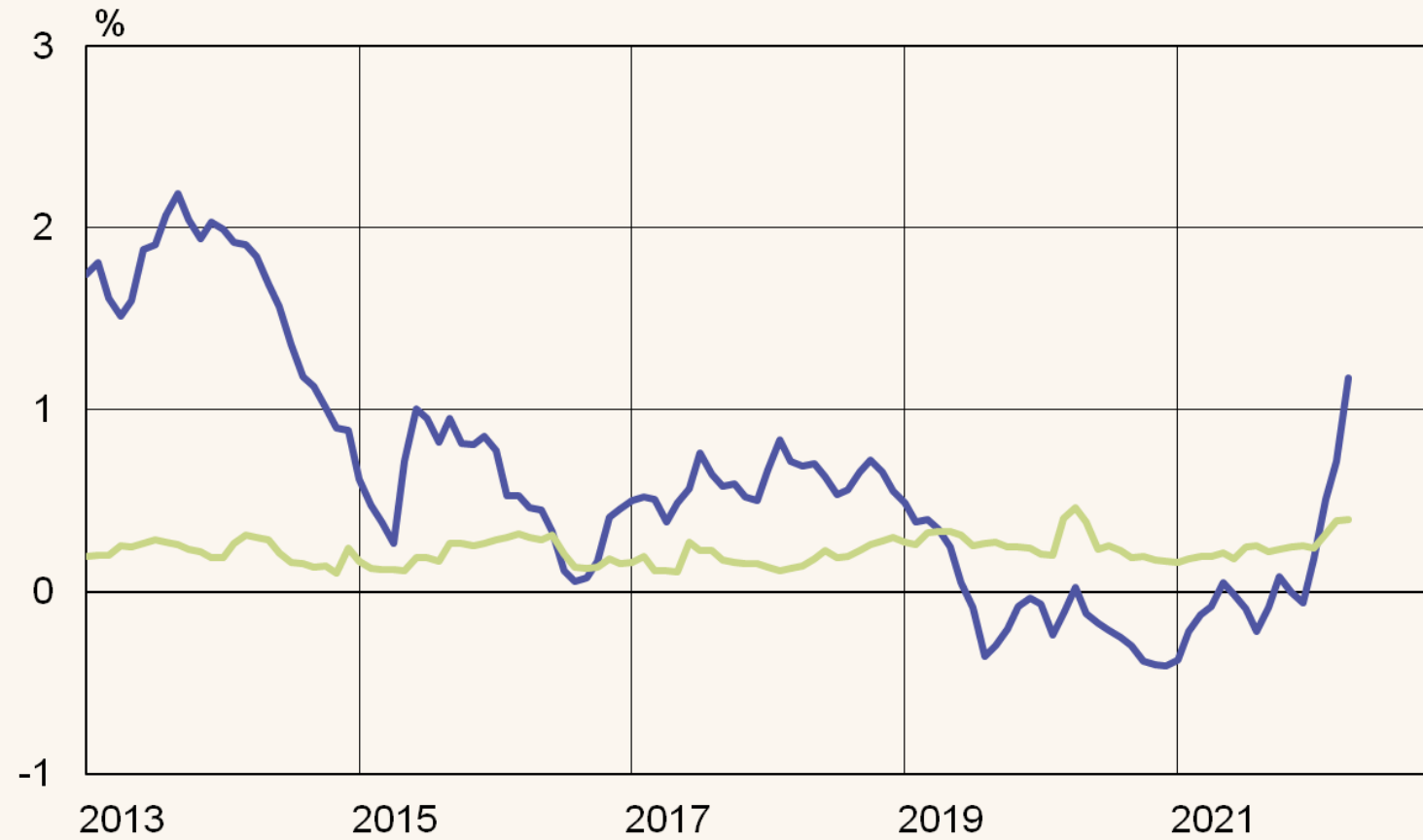
13.5.2022

Valtion obligaatiokorko ja korkoero Saksaan

— Valtion 10 vuoden obligaation korko

— Korkoero Suomi - Saksa

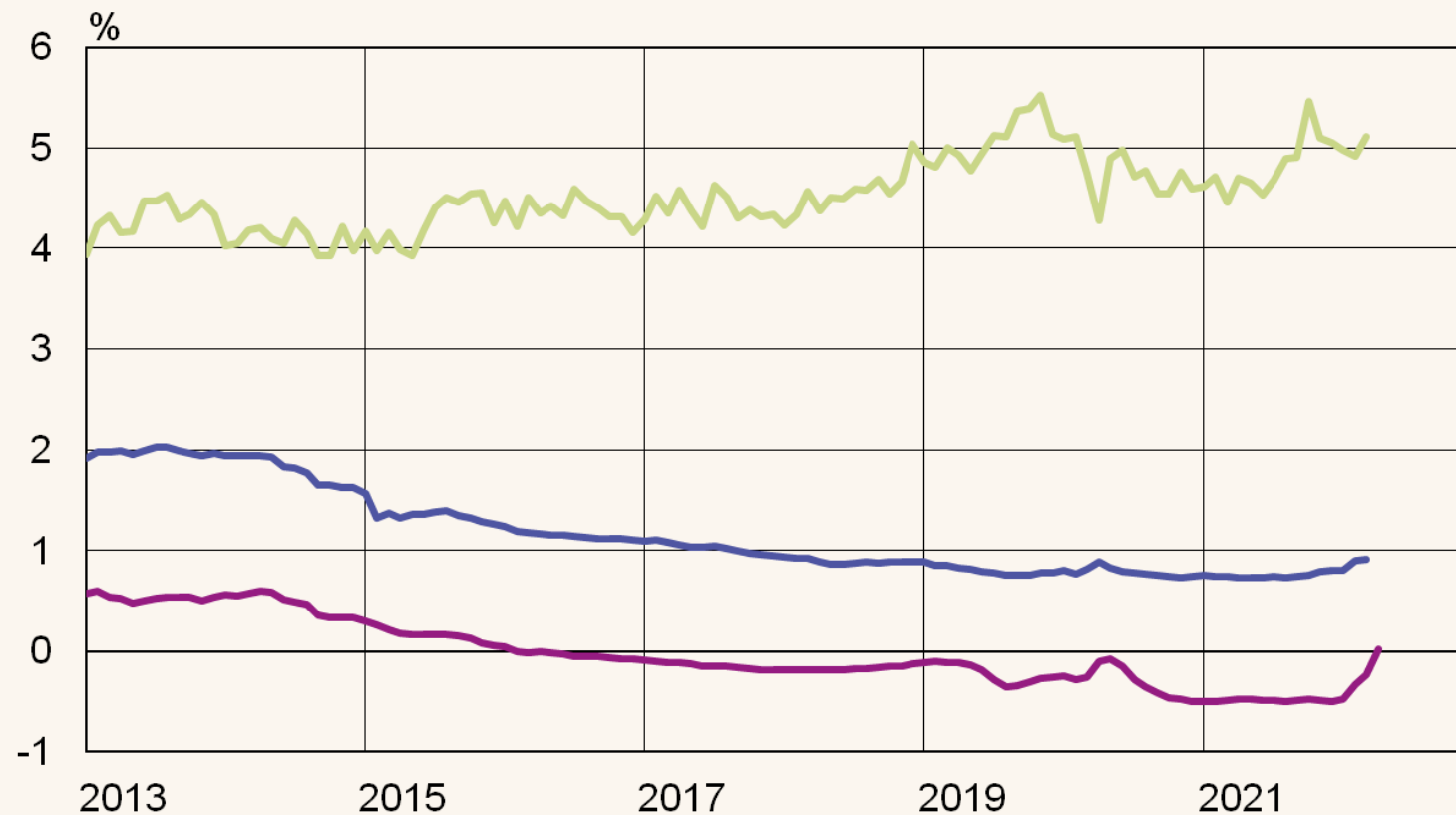
Lähde: Reuters.

9.5.2022

Kotitalouksille myönnettyjen uusien lainojen korot

- Rahalaitosten myöntämät asuntolainat
- Rahalaitosten myöntämät kulutusluotot
- 12 kuukauden euribor

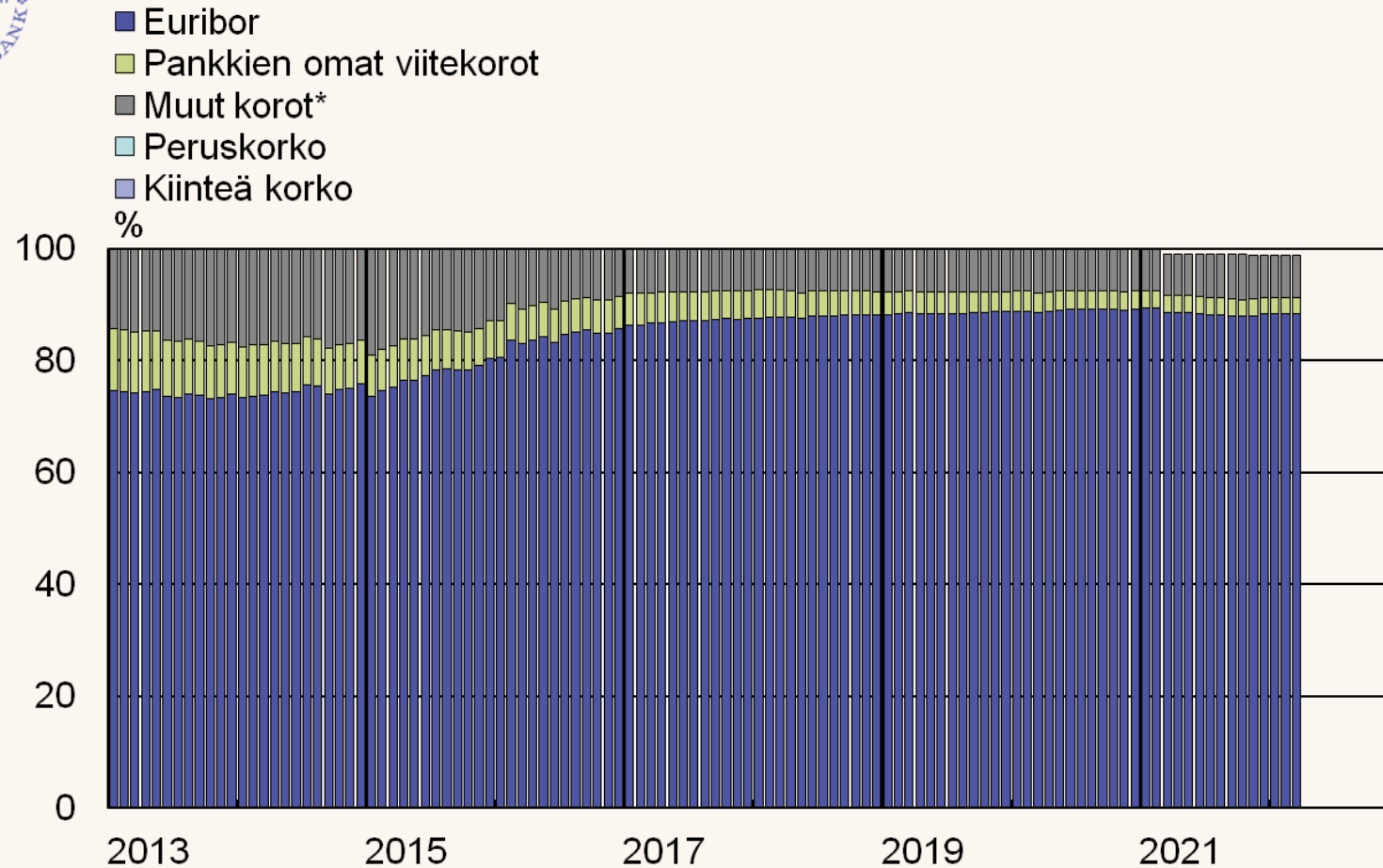

Lähde: Suomen Pankki.

3.5.2022

Pankkien lainakanta korkosidonnaisuuksittain

*Vuodesta 2003 alkaen mukana myös peruskorkoon sidotut ja kiinteäkorkoiset lainat.

Lähde: Suomen Pankki.

3.5.2022

NASDAQ OMX Helsinki: osakeindeksit toimialoittain

- Perusteollisuus
- Kulutustavarat
- Teknologia
- Teollisuustuotteet ja -palvelut
- Kulutuspalvelut
- Rahoitus

Indeksi, 1.1.2003 = 100

Lähde: NASDAQ OMX Helsinki.

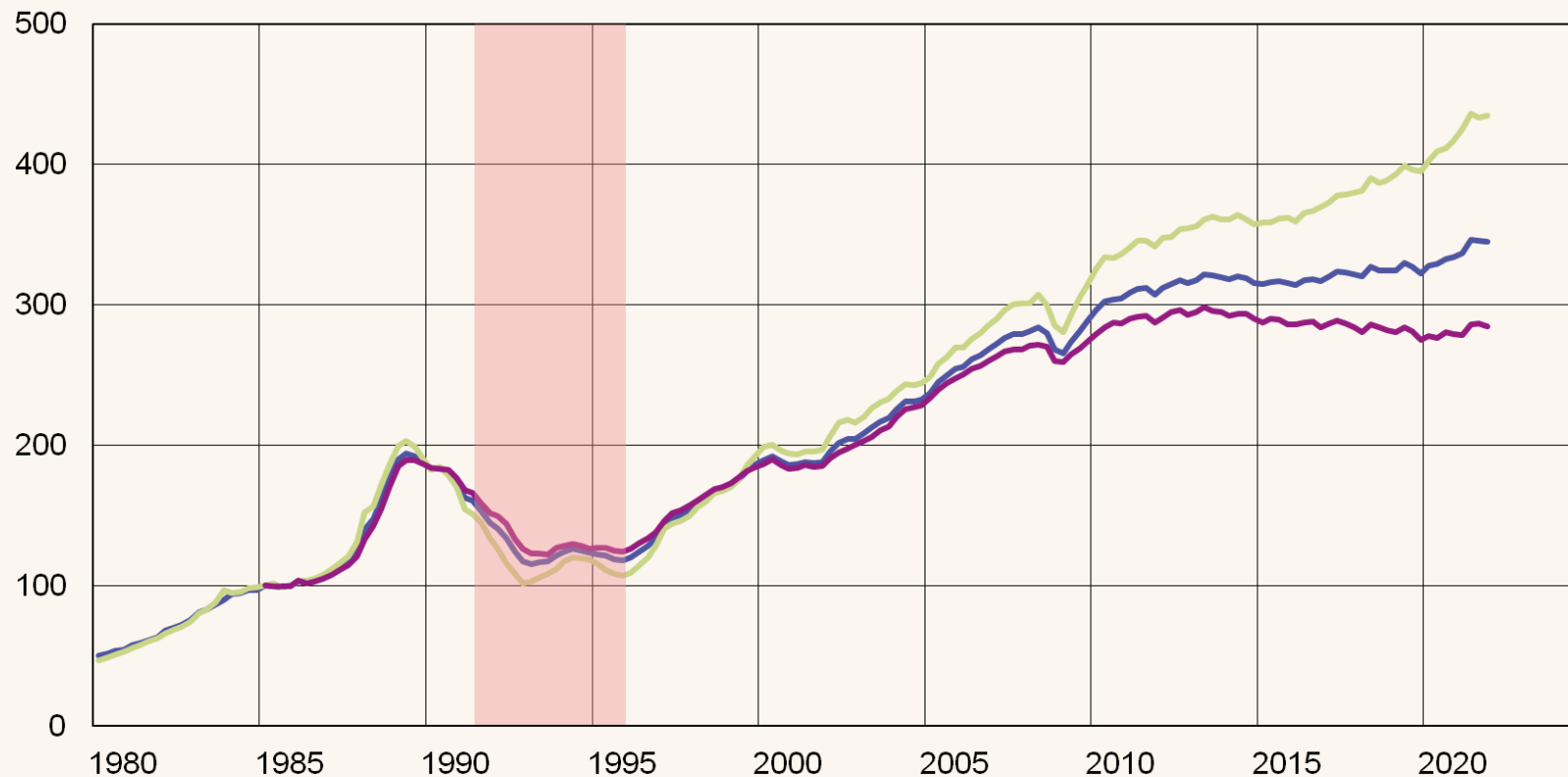
9.5.2022

Asuntojen nimellishintojen kehitys Suomessa

— Koko maassa — Pääkaupunkiseudulla — Muualla Suomessa
1990-luvun alun pankki- ja asuntomarkkinakriisi

Indeksi, 1985/I = 100

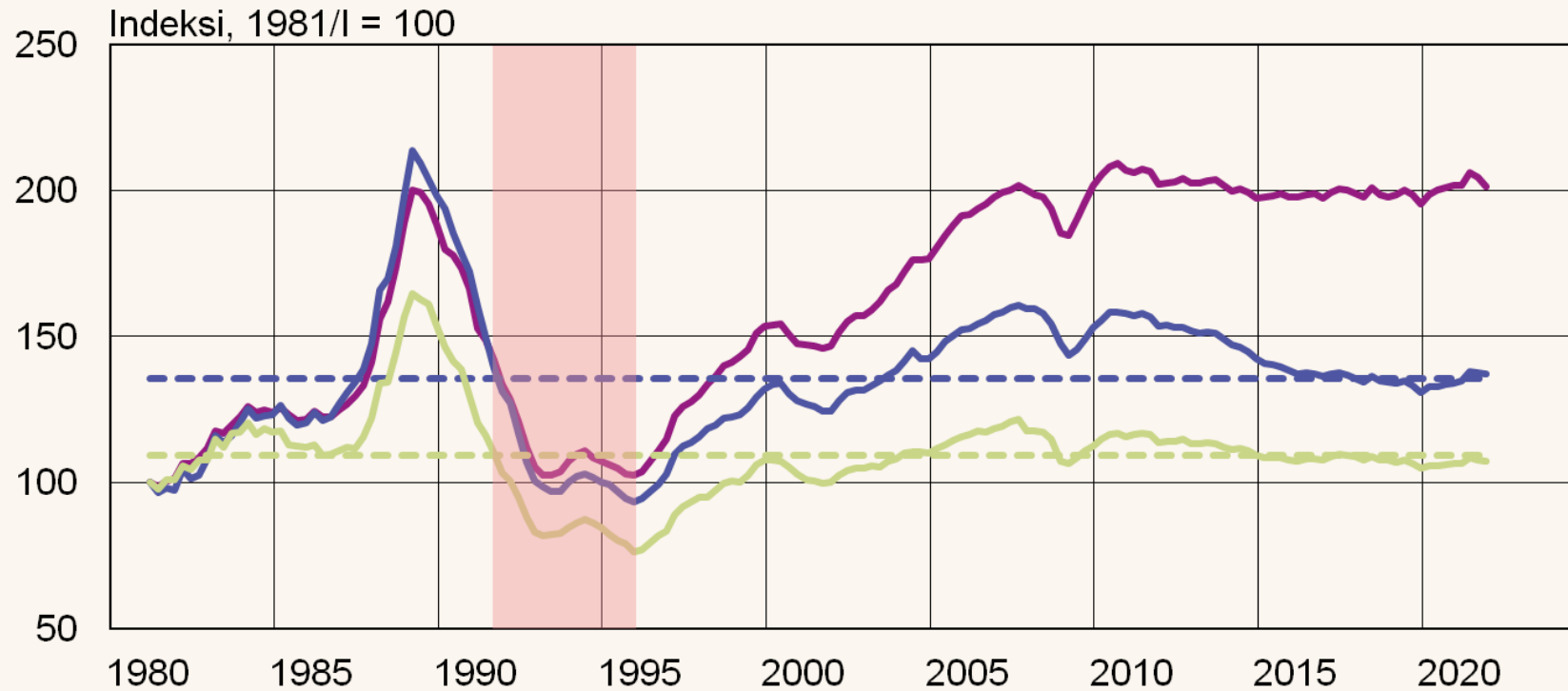
Lähteet: Tilastokeskus ja Suomen Pankin laskelmat.

13.5.2022

Asuntojen suhteelliset hinnat Suomessa

- Asuntojen hinnat suhteessa kuluttajahintoihin
- Asuntojen hinnat suhteessa vuokriin
- Tarkasteluajanjakson keskiarvo
- Asuntojen hinnat suhteessa palkansaajien ansiotasoon
- Tarkastelujakson keskiarvo
- 1990-luvun alun pankki- ja asuntomarkkinakriisi

Lähteet: Tilastokeskus ja Suomen Pankin laskelmat.

13.5.2022